

vel si vultis, etiam compellit et cogit ad amorem Dei: felix necessitas, quæ ad meliora compellit; Vidistis aliquando fabros, qui ut ferrum celerius calefaciant, modicum aquæ aspergant super ignem: non enim aqua illa ignem extinguit, sed per antiperistasim, ut Philosophi loquuntur, magis accendit. Ita quoque in te ignis charitatis, quo diligis Deum, quoniam enim ille ignis ad multa alia se extendit, ad uxorem, ad liberos, ad opes, ad honores, propterea exiguus ac debilis est, nec multum servet circa Deum: quid igitur faber noster ille sapientissimus, qui cælum et terram fabricavit, quid ille facit? Spargit aquam tribulationis, auferit uxorem, tollit e medio liberos, spoliat opibus, exiit honoribus. Quamobrem? Ut ignis charitatis contrahat vires suas, colligat se totum circa centrum, ubi est Deus, ubique vehementer ardeat atque ferveat. Vidistis etiam aliquando prudentes nutrices, quæ ut infantes a lacte avocare, atque ad solidos cibos provocare possint, aliquid absynthii ponunt super capita mamillarum: sic etiam Deus spargit amaritudines varias, super mamillas carnalium voluptatum, ut aliquando tandem abactetur, et solidum justitiæ cibum, cibum sapientiæ, cibum charitatis, cibum omnis virtutis et perfectionis quæramus. Vidistis postremo sapientes venatores atque

aucupes, qui sæpe canes et accipitres suos jejulare cogunt, ut libentius postea ad prædæ capiendam accurant. Vidistis equites et aurigas, qui equos suos modo calcaribus feriunt, modo fustibus tundunt, modo clamoribus terrent: num ut occidant? Nequaquam, sed ut magis excitent ad ambulandum: ita Deus, auditores, modo cogit nos jejulare, modo pungit, modo flagellat, ut non hæreamus in via, et via longa et periculosa, via plena insidiarum et laqueorum, sed curramus, transeamus celeriter, apprehendamus vitam æternam. Ibi tempus et locus erit quiescendi, quando ad nos *Malum non accedet et flagellum non appropinquabit tabernaculo* nostro. Interim vae illis, qui obliviscuntur esse se filios Adæ. Vae illis, qui sibi paradisum faciunt in hoc mundo. Vae illis, qui otiosi volunt et quiescere, dum tempus est currendi et laborandi. Tunc demum se deceptos invenient, cum errore suum emendare non poterunt. Quare, auditores, si sapientius agere, et nobis utilius consulere volumus, intelligamus fructum tribulationum, conveniamus cum Domino Deo nostro, si pungit, curramus; si flagellat incilemur. Ita facile et celeriter ad vitam perveniemus æternam, ipso adjuvante, qui est benedictus in sæcula. Amen.

CONCIO V.

DE TRIBULATIONE.

SYNOPSIS

Enumeratis quibusdam viris sanctis tum veteris Testamenti, tum Christianorum Ecclesiæ, qui etiam in hac vita prospere vixerunt, cur Deus aliquando bonos florere prosperitatibus velit, quinque assignantur causæ. Prima, ut se summum omnium rectorem ostenderet. Secunda, ut referretur error Manichæi, docentis, omnia corpora esse mala et non a Deo. Tertia, ut ostenderet non esse in se malum possidere divitias, quod falso affirmabant Apostolici. Quarta, ut manifestaret quanta benevolentia suos prosequeretur, quod et a simili medici diversis agrotis diversa remedia præscribens declaratur; ubi etiam apparet, ex bonis hujus mundi futurorum bonorum posse colligi excellentiam. Quinta, ut sic pauperibus et afflictis provideret, atque inde cognoscerent divites se non sibi esse divites. Exinde quoque colligitur divina potentia, quod aliquibus similibus docetur. Quomodo demum divitiis uti oporteat, pulchra præscribitur doctrina.

Explicatis in concionibus superioribus natura, varietate, causis et effectibus tribulationis, jam in hac secunda parte de armis et remediis contra eandem, agere incipitur, et verba S. Pauli militem Christianum instruentis, explicanda suscipiuntur. In præsentiarum vero agitur de cingulo, quod proprium militis symbolum, per quod castitatem designari ostenditur, idque quatuor de causis. Primo quia ut cingulum lumbos constringit, ita castitas libidinem coeret, ubi de duplici tractatur castitate, matrimonii scilicet et celibatus. Secundo, quia ut cingulum sustinet gladium, ita castitas ad Verbum Dei (qui gladius spi-

ritatis) conducit. Tertio, quia ut cingulum partem superiorem ab inferiore separat sic castitas partem hominis brutalem, a parte ratione prædita, quod convenienti lampadis similitudine illustratur. Quarto, quia facit expeditos ad iter, et conjugatos quidem liberat a zelotypia et amore externo, calibes vero a gubernatione uxoris, sollicitudine liberorum et lucrandi cupiditate. Explicatur deinde cingulum verum, nimirum castitatem non fictam, sed solum propter Deum esse debere. Docetur præterea castitatis cingulum a solo Deo comparari, idque mortificationis pretio, custodiendo sensus, vitando prava consortia, frequenti confessioni et sacra lectioni vacando, insuper oratione et jejunio, exemplo multorum sanctorum libidinis insultus retundendo.

Etsi plerique sanctorum, auditores optimi, non sine multis variisque tribulationibus vitam in hoc mundo duxerint, tamen non defuerunt etiam, qui vel magnis opibus abundarent vel summis honoribus clarerent, vel bella feliciter gererent, et multis magnisque victoriis Dei beneficio potirentur. Etenim si volueritis ad sacras divinasque historias cogitationem paulisper convertere et ad memoriam revocare, inveniatis primo magnum illum Abrahamum, non tam patriarcham et Prophetam, quam patriarcharum et Prophetarum omnium patrem, virum integerrimum et sanctissimum, adeoque eximium Dei cultorem atque amicum, ut Dominus cæli et terræ singulari quadam ratione Deus Abraham nominari voluerit, qui nihilominus usque adeo dives auri atque argenti, armorum et gregum, servorum et ancillarum fuit, ut, Scriptura divina teste, vix eum terra capere posset: aliquando etiam eum

servis et pastoribus suis, quatuor potentissimos reges qui simul copias suas conjunxerant, uno praelio superaret. Invenietis deinde patriarcham Jacob, qui cum solus ad Laban affinem suum profectus esset, post paucos annos ditissimus rediit, nec unquam ei technæ et fraudes Laban, Domino ipsum gubernante et prolegente, nocere potuerunt. Quid de Joseph viro castissimo etque optimo dicemus? Scriptura divina ait: *Erat vir in cunctis prospere agens*: et a rege Pharaone toti Egypto propositus, non tam æconomus aut prorex, quam alter Pharaon videbatur. Omittit de David, de Salomone, de Josia, de Ezechia, de Macchabæis, de aliis multis dicere, qui et viri sancti Deique amici et simul reges et principes ditissimi potentissimique fuerunt.

Veniamus ad Ecclesiam Christianorum. An est quisquam, qui de gloria et prosperitate Magni Constantini nunquam audierit? «*Quem ut B. Augustini verbis utar, tantis terrenis implevit muneribus Deus, quanta optare cullus auferet.*» Quis ignorat vel in Eusebio Cæsariensi aliquando non legit, quanto miraculo is Maxentium tyrannum sine ulla suorum strage superaverit? Jam vero Theodosius senior optimus et sanctissimus imperator, ut Theodoretus scribit, primum Gothos in Thracia, deinde Maximum et Eugenium tyrannos in Gallis cum parvo exercitu tribus praeliis, orando potius, quam pugnando debellavit. Theodosius junior, ut Socrates auctor est, Persas et Sarracenos, nec non tyrannum quemdam nomine Joannem, non tam hominibus, quam Angelis pugnans, vicit. Honorius Theodosii senioris filius, ut Beatus Augustinus refert, copias innumerabiles Gothorum in media Italia tanta felicitate ac celeritate delevit, ut ne uno quidem militum Romanorum, non dicam extincto, sed nec vulnerato, supra centum millia Gothorum una die ceciderint, et simul rex ipse Gothus et liberi capti neatique fuerint. Porro Caroli Magni pietas et religio, et simul potentia, gloria et opes ac victoria notiora sunt omnibus, quam ut a me necesse sit narrari. Ejusmodi vero præclaras divinasque victorias, tam veteres, quam recentes prope innumeras proferre facillimum mihi esset, si locus et tempus postularent. Sed pauca ista, quæ diximus, satis ostendunt id, quod nobis propositum erat, non solum res adversas, sed etiam prosperas bonis et malis in hoc mundo esse commu-

nes, præsertim cum non ignoremus non qualescumque Christianos, sed excellentissimos atque in divorum numerum relatos, aliquando maximorum regnorum gubernacula tenuisse qualis in Gallia Ludovicus, in Anglia Edwardus, in Germania Henricus, in Bohemia Wenceslaus, in Hungaria Stephanus fuit.

Quare cum oratione superiore exposuerimus, quo fructu providentia Dei probos ac pios homines vexari sæpenumero patiatur, nunc illud explicandum superest, ad quem finem eadem providentia Dei, temporali prosperitate servos atque amicos suos aliquando flerere velit. Ac mihi quidem præcipue hujus rei causæ quinque esse videntur.

Primum enim se rerum omnium summum rectorem ac moderatorem esse Deus ostendit, et simul Manicheorum et Apostolicorum errores refellere voluisse videtur. Quid Manichæi docebant? Omnia corpora esse mala, et non a Deo, sed a Diabolo, qui princeps tenebrarum et Deus hujus sæculi in Scripturis dicitur, dispensari. Gravis et perniciosus error, sed qui nullo negotio de Scripturis sanctis confutatur. Ac ut cætera præternittam, audi, quid sanctus Daniel dicat: *Tibi dicitur Nabuchodonosor rex, regnum tuum transibit a te, et ab hominibus ejus ciet te, et cum bestiis et feris erit habitatio tua: fenum quasi bos comedes, et septem tempora mutabuntur super te, donec scias quod dominetur Excelsus in regno hominum, et cuiusque voluerit, det illud.* Verum non alia ratione Deus melius et facilius errorem istum evertit quam cum regna et opes terrenas servis atque amicis suis largitur. Nam si princeps tenebrarum mundum hunc inferiorem gubernaret, unde servis Dei regna et imperia? Num draco ille teterrimus hostes suos provinciis suis præficeret? Et si opes terrenæ per se male et perniciosæ essent, num eas Deus amicis suis, quos tam vehementer diligit, largiretur? Secundus vecher veterum quorundam Hereticorum fuit, qui, ut D. Augustinus refert, affirmabant, non licere Christianis proprias opes et facultates possidere, neque posse eos salvos fieri, qui more Apostolorum et religiosorum pauperes non essent. Itaque ea quæ Christi Ecclesia semper intellexit esse consilia, ipsi præcepta esse voluerunt, atque idcirco sectatores suos specioso nomine Apostolicos nominaverunt. Tale aliquod Apostata

quoque Julianus, vel sentiebat, vel certe, ut erat versutus et callidus, sentire se simulabat. Scribit enim Gregorius Nazianzenus, tulisse eum leges, ne liceret Christianis genere magistratus, neque ulla ratione se defendere, etiamsi spoliarentur, cæderentur si de uribus ejicerentur, si plus quam tyrannice opprimerentur. Causam vero hujus legis reddidisse, ut Christianos cogeret, vel invitò Evangelium observare, ubi scriptum esse dicebat, ne judicaremus, ne gladium portarem, ne proprium aliquid possideremus, ut palium auferenti etiam tunicam darem, ut unam maxillam ferienti, alteram continuo præberemus: denique ut omnia præsentia tamquam si non essent, pro nihilo duceremus. Quid igitur Deus facit? Evehit aliquando veros et fideles amicos suos ad magistratus, ad regna, ad imperia, vult eos magnos opes possidere atque administrare, ut omnes intelligant, non esse ista prohibita atque interdicta Christianis, et quod si quidam vel etiam multi divites ad inferos damnantur, id non eo fieri, quod malum sit possidere divitias, sed quod ipsi nesciant uti divitiis, nec tam ipsi opes possideant, quam ab opibus tamquam mancipia vilissima possideantur. Alioqui enim quo pacto Abraham et David et Tobias et B. Gregorius, B. Ludovicus, B. Edwardus aliique tam multi sanctissimi viri, qui divites fuerunt, in cælum ascendissent, si nullis divitiis cælum pate-ret? Quare sicut in cæta symphonicorum ille commendatur, qui bene canit, sive acuta voce sive gravi uti debeat, id enim arum refert: ille autem vituperatur, qui male canit, quicumque tandem voce uti necesse sit: ad eundem modum illos Deus probat ac laudat, et sempiternis præmiis honorat, qui in suo statu, quicumque ille sit, sive altus, sive humilis, sive clarus, sive obscurus, bene se gerunt: illos arguit et vituperat, et perpetuis afficit suppliciis, qui in suo statu, quicumque ille sit, male se gerunt. Itaque non divitiæ, sed usus malus divitiarum Christianis hominibus prohibitus est.

Jam quarta ratio est, ut etiam Deus in hoc mundo ostendat, quanta benevolentia servos et filios suos prosequatur, et quantum prosperitatem omnibus largiretur, si ita expedit, et quanta sit illa gloria atque felicitas, qua tempore suo omnes donabit. Hic igitur est fructus prosperitatis sanctorum, ut intelligant homines Deum usque adeo amicos suos diligere, ut etiam res minimæ ac

vilissimæ ipsorum ei curæ sint. *Nolite tangere Christos meos*, ait per os David, et per Zacchariam: *Qui tetigit vos, tangit pupillam oculi mei.* Quod si non semper servos suos liberat a tribulationibus id facit, quia novit eorum saluti non expedire, id quod pulcherrima elegantissimæque similitudine Boetius illustrat. Si medicus, inquit, ægroto duos simul invisat, et uni amarissimam potionem dari jubeat, alterum quem forte longa ægritudine fractum ac debilitatum videt, optimis carnibus, et vino refici præcipiat, quis eum reprehendere audebit? Et si prior ille æger diceret, cur ita mecum injuste agis, o medicus? Quid ego tibi nocui, ut mihi vinum et carnem dari prohibeas, et præterea amarissimo isto pharmaco me vexes, cum tamen socium meum in deliciis esse vellis? Nonne optimo jure medicus responderet: Quid mea interest, quid tu sumas? Ego tam libenter optima et dulcissima quæque te sumere permitterem, quam illum, sed aliud morbus tuus, aliud illius requirit: et si te carnibus et vino alerem, sicut illum, te non curarem, sed occiderem. Itaque non minori benevolentia tibi amarum pharmacum, quam illi suavissimum vinum dari jubeo. Pari ratione Deus, qui languores nostros et morborum varietatem optime cognoscit, non ex odio aut invidentia, sed ex arte, ex providentia, ex vera et perfecta charitate alios servorum suorum temporali prosperitate tamquam vino et carnibus recreat, alios, quorum contrariam ægritudinem esse cernit, pharmaco paupertatis et tribulationis purgat: sed tamen tempore suo cum ad patriam nostram celestem pervenerimus, tunc omnes simul amicos et filios suos æterna prosperitate consolabitur. Ea vero quanta futura sit, ex his bonis, quæ hic in terris sanctis hominibus quandoque donat, facile si non intelligere, saltem conjectare et suspicari possumus. Si enim in hoc stabulo, ubi cum bellis habitamus, et quo non ut deliciis fruamur, venimus, sed ut penitentiam delictorum agamus, et tamquam rei læsæ Majestatis ad metalla damnati sumus, homo enim ad laborem nascitur, sicut avis ad volandum, tamen Deus tot commodis servos suos abundare voluit: quid, quæso, sperandum est, nobis in cælo, in patria, in regno, in ipsa domo patris nostri esse partum? Magnus igitur fructus est prosperitatis sanctorum, que ut divinum in nos amorem tam luculenter ostendit, et animos nostros

erigit ad bona maxima et sempiterna firma fide et spe desideranda.

Veniamus ad quintam et postremam rationem, quare Deus aliquos servos suos vel multis opibus affluere vel in summis honoribus constitui voluit? Quare, putatis, nisi ut eo modo pauperum inopie et difficultatibus provideret? Voluit quidem Deus multos esse in mundo pauperes et viros sanctos atque in libro vite scriptos majori ea parte non abundare divitiis, propterea quod, vento tribulationis flante, multo tutius et facilius versus portum salutis navigatur, quam flante vento prosperitatis, ut ante dicebamus: sed quamquam res ita se habeat, tamen non vult Deus pauperes a divitiis destitui, sed juvari ac foveri. Impia et diabolica est illa vox eorum, qui dicunt, si vellet Deus, posset statim omnes pauperes divites facere; sed non vult, placet ei ut sint pauperes, ut patiantur, ut laborent, ut fame et frigore eneantur. Ergo ne Deo contrarii esse videamur, vociferentur, et clament, quantum velint, nihil eis dabimus. Impia et diabolica vox, et quam Gregorius Nazianzenus in illa sua pulcherrima oratione de cura pauperum habenda, summa eloquentia redarguit, Deus enim ideo multos pauperes esse voluit ut tu, qui dives es, occasionem habeas misericordiae et liberalitatis exercenda. Atque idcirco nihil frequentius in Scripturis sanctis, quam pauperum curam commendat. Verum quoniam non ignorabat, impios homines nihil nisi seipsos querere, seipsos amare, omnia ad seipsos per fas et nefas rapere, propterea etiam aliquos de suis servis divites et potentes esse voluit, qui quasi parentes vel economi pauperum essent. Nam si nunc cum aliqui sint divites et nobiles, et potentes boni, tamen adhuc miserime pauperes tractantur, quid, quaso, fieret, si omnes divites, omnes nobiles, omnes principes essent mali! Quo pacto mundus non continuo interiret? Itaque quotquot divites estis, intelligite, datas esse vobis divitias ea conditione, ut eas cum pauperibus communicetis. Estis enim in corpore Ecclesiae, sicut vetera majores in corpore animalis, quae ideo sanguine abundant, ut omnes venas minores repleant, et sicut sol, qui non sibi soli, sed toti mundo, lumen et calorem accipit: et tanquam fontes quidam, qui aquam non sibi retinere, sed effundere liberaliter, et totam terram irrigare debent. Ita magnus Papa Gregorius faciebat, qui praeter tria millia sanctimo-

nialium virginum, et innumeros pauperes, quos Romae perpetuo alebat, totius pene orbis pauperes diligentissime variis modis investigabat. Ita Dominus discipulos suos facere docuit; cum panes quinque dumtaxat secum haberent, tamen eos benigne ac liberaliter turbis pauperum distribui fecit: ac ut fructum elemosynarum intelligeremus, idem Dominus potentia sua effecit, ut non solum quinque illi panes quinque millibus hominum abunde sufficerent, sed etiam ut Apostoli pro quinque, quos dederunt, panibus, duodecim cophinis plenos recipe- rent. Quod vero de divitiis dictum est, idem de honoribus et potentia dictum esse intelligatur. Quia enim improbi homines et seipsos amantes, si pro se apud principem vel magistrum agere volunt, diligentissime et prudentissime id faciunt, nec aliquid praetermittunt, quod ad causam suam promovendam valeat: at si pro aliquo paupere loqui debeant vel nihil agunt omnino, vel tardissime ac frigidissime agunt: propterea Deus aliquos servos suos magnos et potentes esse voluit, ut ad eos tanquam ad communes quosdam parentes, vidua, orphani, pauperes, miseri denique et calamitosi omnes libere confugerent. Quod utinam homines huius saeculi intelligerent. Utinam, qui divites et potentes sunt, aliquando cogitarent, ea conditione sibi opes et honores accepisse, ut proximos suos magis juvarent nec unquam obliviscerentur sibi, cum de hac vita migrabunt, dicendum a Domino: *Redde rationem villicationis tuae*, majorem certe videremus pauperum curam, pauciores audiremus querelas, saepius et manifestius Dei beneficentiam et liberalitatem in nos experiremur. Ea siquidem est natura Dei, ut nunquam vincatur liberalitate et ingratos nihilominus severissime puniat.

Altera ratio est, ut Deus potentiam suam ostendat. Quamquam enim, ut diximus, licet hominibus Christianis divitias possidere, tamen res maxima et difficillima est hominem divitem et in maximis honoribus constitutum ad aeternam salutem pervenire. Nonne esset magna ars, efficere, ut camelus per foramen acus transiret? At Veritas ipsa docet: *Facilius esse, camelum transire per foramen acus quam divitem intrare in regnum caelorum*. Nonne etiam magna ars esset semper adverso vento navigare, et tandem feliciter ad portum appellere? At omnes divites adverso et prorsus contrario vento navigant. Quamquam

enim vulgus divitias prosperitatem, et tribulationem adversitatem vocant, tamen revera tribulatio, quae a mari huius saeculi recedere atque ad Deum verum salutis portum accedere facit, ventus prosper dici debet. Divitiae vero atque honores, quae ad medium maris compellunt, venti contrarii optimo jure nominari possunt. Cum igitur omnes divites contrario vento navigent, nonne magna industria uti debent, si ad portum salutis pertingere volunt? Hinc nimirum est illa vox Domini Servatoris: *Quam difficile qui divitias habent, in regnum caelorum intrabunt*. Et illa Apostoli Pauli: *Scio abundare, scio et penuriam pati*. Quem locum diligenter considerat B. Augustinus. Nam sicut penuriam pati quoracumque est, ad scire penuriam pati paucorum? ita abundare quilibet potest, sed scire abundare, non nisi perfectorum et magnorum est. Hinc et alio loco Scriptura tam vehementer laudat eum, qui potuit transgredi et non est transgressus: non enim magnum est, si pauperes sobrii sint, qui unde crapulam exercent, non habent: neque si multos famulos non requirant, qui vix seipsos sustentare possunt: at quod homo potens, dives, magnus, qui et facile et impune multa scelera patrare potest, tamen modestiam, humilitatem, castitatem conservet, vere magnum et admirabile est: *Quis est hic et laudabimus eum? fecit enim mirabilia in vita sua*. Ista igitur miracula Deus ostendit, cum servis suis maximas opes et summos honores tribuit: quod enim *Impossibile est apud homines*, ut Dominus ait: *Apud Deum possibile est*. Quod majus miraculum fieri potest, quam quod de sancto Edwardo rege Angliae legimus? Is cum omnibus bonis externis et corporis floreret, non solum in tanta potestate modum, in tanto fastigio humilitatem, in tanta copia atque affluentia rerum omnium sobrietatem semper retinuit: et non solum ab adulteris et fornicatione alienus vixit, sed et cum ipsa sua uxore, nec adolescentiae stimulis victus, nec amore liberorum superatus, perpetuam virginitatem coluit.

At quomodo tandem ista miracula fiunt? Quo pacto id assequemur, ut honores et divitiae ingressum ad regnum caelorum non impediunt? Nimirum si ea non super humeros, neque in capite ponamus, ne nos depriment ad gehennam, sed sub pedibus, ut per eas tanquam per gradus ascendamus in caelum. Si quis non posset ascendere in locum

aliquem, et propterea ei scabellum daretur, ipse nesciens usum scabelli poneret illud in capite, quis non rideret? O stulte, quis te docuit scabellum ponere in capite? Pone sub pedibus, et bene ascendes. Ita etiam et tu non ponas opes tuas in humeros, vel in capite, sed sub pedibus, et bene in caelorum intrabis. Quod si autem eas sub pedibus collocare non audeas, certe foris extra cubiculum cordis eas teneas, et non nocebunt. Quæro enim abs te, si amicus aliquis tuus diceret tibi, quaso te, ut serves mihi hoc pallium, donec redeam, et quidem nescio quando redibo, an media nocte an circa auroram an alio tempore, sed quodcumque rediero, fac obsecro, ut statim illud habeam. Quid tu responderes? Nonne diceret: Ego quidem pallium tuum servabo, sed non in cubiculo meo. Nolo enim propter pallium tuum media nocte vel circa auroram excitari: ponam illud in atrio juxta portam, ut quando volueris venias et accipias. Ita prorsus, auditores, ita sancti fecerunt. Videbant sibi divitias a Deo tanquam depositum dari servandum ad tempus, et brevi restituendum, quam videlicet Domino placuisset: atque idcirco non eas in cubiculum cordis admittere, non eas amare ac diligere tanquam proprias volserunt, sed foris extra portam eas collocarunt, ut quodcumque Dominus veniret, easque repeteret, ipsi pacem et quietem suam non amitterent, sed cum B. Job diceret: *Dominus dedit, Dominus abstulit, sit nomen Domini benedictum*.

PARS SECUNDA.

Quæ de tribulatione dicenda nobis hoc tempore videbantur, si bene meministis, ad quinque capita revocavimus, quæ erant, natura, varietas, cause, effectus, et remedia sive arma tribulationum. Expeditivimus quatuor prima capita, nunc ad quintum et postremum quod est omnium utilissimum, Domino adjuvante, veniendum est.

Quæ sint arma Christiane militiae, Apostolus Paulus his verbis docet: *Assumite, inquit, armaturas Dei, ut possitis resistere in die malo, et in omnibus perfecti stare*. *State ergo succincti lumbos vestros in veritate, et indui loriceam justitiae, calcatei pedes in preparatione Evangelii pacis: in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere; et galeam salutis*

assumite, et gladium spiritus (quod est verbum Dei) per omnem orationem et obsecrationem orantes omni tempore. Quorum verborum hæc sententia est: Incidimus, fratres, inquit Apostolus, in tempora turbulenta et periculosa a fronte atque a tergo, a dextris et a sinistris hostes potentissimos et crudelissimos habemus. Quare Assumite armaturam Dei, non clypeum aut hastam dumtaxat; sed omne genus armorum (id enim significat verbum Græcum *πανοπλία*, quo Apostolus usus est). *Ut possitis resistere in die malo*, hæc est, in tempore tribulationis. Dicuntur enim dies tribulationis dies mali, quia non clari, non læti, non sereni, non tranquilli, sed tetri, obscuri, molesti, turbulenti sunt. *Et in omnibus perfecti stare*, hoc est, quicquid acciderit, sive pestis, sive fames, sive bellum, sive aliud genus tribulationis nunquam frangi aut prosterni. Pulchre philosophus virum sapientem et perfectum comparat talo vel pilæ, quæ quoniam perfectissima figura prædita sunt, eodem se modo habent, nec unquam nisi recte cadunt. Sume pilam vel talum, projice sursum ac deorsum, volva ac revolve quantumlibet, nunquam efficiet, ut non recte cadant. Tales sunt viri perfecti, qui ulla neque prosperitate, neque adversitate moventur, neque divitiis et honoribus extolluntur, neque inopia et ignominia, dejiciuntur. Talis erat in primis Apostolus Paulus, reipsa non verbo philosophus, cujus illa verba sunt in epistola ad Philippenses: *Ego enim didici, in quibus sum sufficiens esse: scio abundare, scio et penuriam pati, et satiari et esurire, ubique et in omnibus institutus sum*. Tales quoque nos omnes esse cupit, cum ait: *Ut possitis resistere in die malo, et in omnibus perfecti stare. State ergo succincti lumbos vestros in veritate, etc.* Describit nobis militem, non equitem, sed peditem, omnibus rebus, quæ ad bellum requiruntur, armatum atque instructum. Primo loco habeat, necesse est, cingulum militare, deinde loriam, tum calceos in pedibus, quarto loco clypeum ad sinistram manum, quinto gladium in dextra, sexto ac prostremo ad caput tegendum ac muniendum ærea galea comparanda est. Ubi vero miles noster ita instructus atque armatus erit, sine ullo timore certus de victoria hostes suos aggrediatur. Ac ut magis eos perterreat, non in silentio procedat, sed more militum Gedeonis magno clamore irruat in acies inimicorum: id quod ultimo loco imperator no-

ster monet, cum ait: *Per omnem orationem et obsecrationem orantes omni tempore*. Hæc est sententia D. Pauli breviter explicata. Jam de singulis armis seorsum dicendum est. Hodie igitur, quia parum temporis superest solum dicemus de cingulo.

State ergo, inquit, succincti lumbos vestros in veritate. Cingulum istud quamquam non uno modo a Doctoribus sanctis exponatur, aptissime tamen a nobis in præsentiarum intelligitur virtus castitatis, de qua duo breviter exponemus. Primum, cur virtus castitatis cingulum appelletur, ex quo simul cognosci poterit, quæ sint cinguli hujus utilitates: deinde quibus in officinis ejusmodi cingula conficiantur, et vendantur, ut inde quisque unum sibi, si velit, comparare possit.

Primum igitur cinguli nomine castitas designatur, quod sicut cingulum lumbos constringit, ita ut virtus castitatis libidinem, quæ in lumbis potissimum residet, continet et coercet. Hinc D. Gregorius dominicam illam sententiam exponens: *Sint lumbi vestri præcincti et lucernæ ardentes in manibus vestris*. Tunc, inquit, lumbos nostros præcingimus, cum carnis luxuriam per continentiam coercetamus. Sunt autem duo genera cingulorum, unum utcumque longum et latum; alterum brevius et angustius. Cingulum longum et latum est castitas matrimonii, quod iis accommodatum est, qui pinguiores sunt, et grassos magnosque ventres gerunt. nec se nimium constringi facile patiuntur. Cingulum brevius et angustius est castitas coelibatus, quod viduis et virginibus, atque iis omnibus servit, qui æquo animo ferunt vehementer constringi, modo venusti ac formosi Deo, et sanctis Angelis videri possint. Atque altero horum necessario uti debet quicumque Deo militare et stipendium vitæ æternæ obtinere cupit. Nullum enim apud veros Dei cultores et milites tertium genus cinguli reperitur. Et sicut cingulum militare adeo proprium legitimæ militiæ ornamentum apud veteres erat, ut idem apud eos esset cingulum deponere et militia se abdicare: quocirca et impius Julianus, ut Rufinus festatur, cum edicto publico Christianos a militia prohiberet, nihil scribebat aliud, quam ne cingulum Christianis daretur: sic etiam virtus castitatis proprium ornamentum Christianæ divinæque militiæ est. Permittit quidem Synagoga Jucæorum uxorum multitudinem, et libellum repudiij: lex vero

impurissimi Mahometis præter gregem maximum uxorum, etiam omnes ancillas libidini dominorum subicit: Hæretici quoque nostri temporis etiam Monachis et sacerdotibus uxores, et Virginibus Deo sacratis maritos attribuunt, sed propterea omnes isti, qui cingulum militare non habent, a legitima Dei militia excluduntur. Sola Christi Ecclesia, quæ cingulum castitatis religiose ac diligenter servat, vere dici potest *Castrorum acies ordinata*. Quæ cum ita sint, non dicat impudicus, fornicari nihil est aut leve peccatum est. Una siquidem fornicatio sufficit, ut cingulum exuaris, ut omnia perdas, ut tamquam militia spiritualis deserat ab imperatore Deo gravissime puniaris.

Alterâ causa, cur castitas cingulo comparetur, est, quod sicut cingulum militare continet et conservat gladium; sic etiam virtus castitatis facile comprehendit et servat Verbum Dei, qui est gladius spiritalis. Multi sæpe, ut scripturas intelligant, varios libros conquirunt, multa adhibent commentaria, et bene faciunt, sed tamen optimus commentarius est castitas et puritas animi. Nam in sordidam animam non intrabit Sapientia; et: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt*. Magnus Antonius, ut in ejus vita scribit Athanasius, cum aliquos videret, qui vehementer mirabantur, Demones aliquando prædicere posse futura, dicere illis solebat: *Habeat homo Christianus purum cor, et non dubito, eum plura scire posse, quam Demones*. Et revera Sanctus ipse Antonius propter eximiam, quam Dei dono et suo ipsius labore adeptus fuerat animæ puritatem, non solum Scripturas per se intelligebat, et futura atque absentia tamquam præsentia cernebat; sed etiam sæpe animas ex hac vita migrantes, et in coelum evolantes clarissime videbat. Itaque stude puritati, purga oculos cordis, eme tibi cingulum castitatis, et tu ipse experieris plus te proficere in intelligentia Scripturarum sola meditatione, et plura et solidiora et dulciora te invenire, quibus et teipsum, et alios ut spiritali cibo consolari, ac recreare poteris, quam si multas horas in legendis commentariis consumeres.

Jam tertia ratio cur cingulo castitas comparetur, pulcherrima et verissima est. Nam, ut Magnus Basilius docet, Deus initio composuit hominem ex duabus naturis, quasi centaureum quemdam, qui a capite usque ad pedes formam humanam præ se ferret, et

mente ac ratione vigeret: ab umbilico vero et lumbis usque ad pedes equi naturam feram ac sylvestrem haberet. Verum ne forte pars inferior atque equina limites suos transcenderet, et totus homo quasi equus indonitus feret, et ei per Jeremiam merito diceretur: *Equi amatores in feminas et emissarii facti sunt: unusquisque ad uxorem proximi sui hincibat; quid fecit Deus?* Attribuit homini vinculum castitatis, quo se medium cingeret, et eo modo pars equina ab humana separaretur. Hinc igitur virtus castitatis recte cingulum nominatur, quia cingit hominem in medio, nec unquam sinit permisceri partem illam feram atque agrestem, in qua sunt motus atque impetus libidinis, cum ea parte, quæ ratione et consilio regitur, et in qua lumen divinæ gratiæ et sapientiæ residet. Vullis aliam similitudinem ejusdem magni Basilius adhuc fortasse clariorem? Sume lampadem accensam: ibi videbis in parte inferiore jacere aquam, in parte superiore super aquam natare oleum in medio vero olei ardere ac lucere fomitem, et si casu aliquo oleum cum aqua misceatur, continuo lampadem extingui, et pulcherrimæ luci fumum tetrum ac fetentem succedere. Tale quiddam est homo: habet in parte inferiore aquam, carnem videlicet istam fluxam et inconstantem, quæ nisi jejunio sæpe purgetur, multas sordes ex nimio cibo et potu secum involvit. Habet deinde in parte superiore oleum, hoc est, animum levem, subtilem, pellucidum, atque in eo lumen sapientiæ et gratiæ suæ Deus accendit. Verum quoniam sæpenumero accidit, ut oleum misceatur cum aqua, ut spiritus flammæ carnalis, et animus carnis propensionem sequatur ad luxuriam, ad fornicationes, ad impudicitiam, atque inde lumen sapientiæ et gratiæ extinguitur, et fumus terribissimus scelerum et flagitiorum succedat, quid agemus? Quid? Remedium est in promptu. Comparabimus nobis cingulum castitatis. Ejus enim munus est hominem in medio cingere, aquam ab oleo, carnem a spiritu separare, et in suis regionibus divisa et disjuncta continere.

Veniamus ad quartam et postremam rationem, ob quam virtus castitatis cingulum appellatur: quia accingit hominem ad iter expeditum, et paratum efficit ad currendum post Christum, sicut in libris Regum legitur: de Elia, qui accinctus renibus currabat ante Achab. Et cingulum quidem latum

conjugalis castitatis expedit conjugatos, ac liberat a duobus maximis impedimentis: quorum unum dicitur zelotypia. Quantum, quæso, impedit zelotypia, ne maritus et uxor communi consensu quiete et tranquille per viam mandatorum currant? Hinc enim maritus quidem semper torquetur, et quicquid videt ab uxore sua, in partem deterioram interpretatur, omnia timet, omnia suspecta habet. Uxor autem videns se, etiam si bene agat, tamen malas suspiciones effugere non posse, affligitur, cruciatur et sæpe etiam secum dicit: Melius erit ut faciam, ne deinceps vir meus falso putet me non servare fidem. Impedimentum aliud est effrenata libido conjugatorum, qui nunquam propriis uxoribus contenti, aliarum feminarum, quandoque etiam meretricum amoribus implicantur. Inde exhauriant domum suam pecuniis, et morbis variis eam replet, inficiunt uxorem, inficiunt liberos, et neque ipsi quietem ullam capiunt, neque alios capere permittunt. Ab iis omnibus malis atque incommodis, ab isto genere tribulationis, liberat cingulum castitatis. Qui enim hoc cingulum habent, neque illos amores externarum feminarum in animum suum admittunt, et ipsas suas uxores secundum Deum caste et moderate diligunt.

Verum enimvero cingulum angustum perpetui cœlibatus est, quod vere hominem ab innumeris impedimentis liberat. Expedit primum a cura et gubernatione uxoris, quæ quanta sit, conjugati experiuntur. Illud extra controversiam est, facilius esse decem viros, quam unam feminam gubernare. Deinde liberat a cura et sollicitudine liberorum, qui nutrirī, educari, instrui, gubernari debent, aliqui perditī ac sceleratī fiunt, et parentes suos perpetuo cruciant. Postremo liberat ab avaritia, et lucrandi desiderio. Qui enim filios non habet, quibus thesaurizet, facile suis facultatibus contentus vivit, facile etiam totus fertur in Deum, et si opus sit, facile propter Deum, quem elegit sibi in sponsum, reliquit omnia, peragrāt varias regiones, omnibus periculis se committit, denique facile omnia præclara et plane heroica facinora propter Deum aggreditur, ad quæ conjugati propter suas tricas et compedes aspirare non possunt. Itaque cum tanta sit utilitas angusti illius cinguli, quid mirum, si Christus imperator noster, deinde Apostoli tribuni, ac duces divinissimæ hujus militiæ, et post eos tantus exercitus sancto-

rum Martyrum, sanctorum Sacerdotum, sanctorum Monachorum, sanctissimarum Virginum, et viduarum eo accipi desideraverunt?

State ergo, Apostolus clamat, *state succincti lumbos vestros, sed in veritate*. Quid est, *In veritate*? Nolite fingere, nolite simulare, verum cingulum habetote. Si corpore continentiam servas, sed animo, et cogitatione ac desiderio perpetuo fornicaris, non es accinctus in veritate, et homines decipis, sed non Deum. Si animo et corpore castus es, sed propter inanem gloriam, ut laudaris ab hominibus, non es accinctus in veritate, et cingulum quidem habes, sed militiæ diabolice, non divinæ. Si avaritia, si ambitio, si aliud quodlibet vitium, si ardentissimum studium litterarum libidinem carnis absorbet, ita ut de luxuria non cogitas quidem, non es tamen accinctus veritate, neque tua castitas Deo placet. Si postremo vel natura eunuchus natus, vel ab hominibus postmodum factus es, noli gloriari, non es accinctus in veritate: neque ista castitas, cui excellentissimum est premium promissum. Qui sunt igitur accincti lumbos in veritate? Nempe ii dumtaxat, *Qui se ipsos castraverunt propter regnum Dei*, qui et corpore, et animo, et opere, et desiderio casti sunt: et casti sunt non propter gloriam hominum, non propter lucra temporalia, non propter studia litterarum, non propter sanitatem, non propter ipsam virtutem, sed propter Deum, ut placeant Deo, ut illi soli perfectius, et purius, et arctius, et familiarius servire atque inharere possint. Isti sunt *Accincti lumbos in veritate*. Isti habebunt *In dono Dei locum, et nomen melius filiis, et filiabus, nomen sempiternum, quod non peribit*. Isti separentur *Agnum quocumque ierit*, et cantabunt *Canticum novum*, quod nemo alius cantare poterit.

At ubinam tandem ista cingula venduntur? ubi reperiuntur? quibus pecuniis comparantur? Opifex, Auditores, cinguli tam pretiosi est solus Deus. Loquatur Salomon sapientissimus: *Ut scioi*, inquit, *quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det: et hoc ipsum erat sapientia scire cujus esset hoc donum; adū Dominum, et deprecatus sum illum*. Loquatur Dominus, qui plusquam Salomon est, cum Apostoli dixissent: *Si ista est causa hominis cum uxore, non expedit nubere*: quid Dominus respondit? *Non omnes, inquit, capiunt verbum hoc, sed quibus datum*

est. Quasi dicere vellet: Verum est quod dicitis, nubere non expedit, sed impedit potius. Quid enim sunt nuptiæ, nisi tricæ quædam in pedibus? Sed tamen *Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est*. Itaque cingulum castitatis conficitur, ac donatur a Deo, et continuis precibus et lacrymis petendum est, nec ullo modo per se, ac solus homo ad excellentissimam istam virtutem aspirare potest: aliquid tamen ex parte nostra requiritur. Cingulum enim militare non ex lana, vel serico, sed ex corio mortui animalis conficitur. Corium vero istud pellis nostra est. Quare pellem tuam, sensus tuos, teipsum mortificare debes, si cingulum habere cupis: frustra cogit de castitate, quicumque sensus suos custodire, et continere non studet. Nihil enim sunt aliud quinque sensus, quam quinque perditissimi leones, semper parati ad fornicationes et adulteria fabricanda. Hinc enim Scriptura clamat: *Mors intravit per fenestras, et oculus meus deprædatus est animam meam*. «Castæ mulieres, inquit Basilius, nunquam aperiunt totas fenestras, sed quasi per rimas aspiciunt id quod volunt, ut si quid videant, quod offendant, continuo claudere possint.» Sic etiam anima hominis Christiani, qui serio diligit castitatem, nunquam fenestram oculorum, aurium, aliorumve sensuum suorum prorsus aperit. Itaque primum omnium summa diligentia, atque custodia sensibus nostris adhibenda est. Deinde juvat etiam plurimum occasiones peccandi, et consuetudinem, ac familiaritatem impudicorum fugere; *Corrumpunt enim bonos mores colloquia prava, et pestis ac lepra luxuriæ facillime iis adheret*, qui cup infectis et corruptis agunt. Si vides te alicubi sine periculo esse non posse, cur non fugias alio? Cur Deus tibi pedes dedit? Cur bonos et castos amicos non quæris, cum quibus, cum fructu et utilitate verseris? Magnum præterea remedium contra morbum luxuriæ est, legere sæpe ac serio Scripturas sanctas. «Ama studium Scripturarum, inquit Hieronymus, et carnis vitia non amabis.» Lege vitas sanctorum, lege confessiones Augustini, lege alios pios et san-

ctos libros, et tu ipse experientia discas, quod facile gustato spiritu desipiat omnis caro et illa omnia tibi fetere incipiant, quæ modo tam vehementer amas. Postremo frequens confessio peccatorum dici non potest quantas vires habeat ad animam integram et puram perpetuo conservandam. Sicut enim rex Syriæ nunquam regibus Israel prævalere potuit, donec vixit Eliseus, qui omnes eorum insidias detegebat, ita nunquam spiritus fornicationis in te prævalebit, si conscientia tamquam aller Eliseus per confessionem peccata semper aperiat. Quod si aliquando ad majorem gloriam tuam, et hostium tuorum confusionem Deus permittat, ut magno impetu carnis concupiscentia et Daemonum acies te oppugnent, et cingulo castitatis spoliare conentur, arripè magno animo solita arma sanctorum, orationem, jejunia: castiga corpus tuum et in servitatem redige. Quid aliud unquam, quæso, sancti fecerunt? D. Benedictus nonne in spinis diu nudus volutatus est, ut carnis vulneribus vulnera mentis curaret? D. Franciscus ob similem causam nonne in media hieme nudus in nivibus jacuit? D. Bernardus nonne, ut libidinis ignem extingueret, cum adhuc adolescentulus esset, in frigidissimum lacum se coniecit? Alius quidam sanctorum nonne digitum unum ad ignem admovit, atque ardere voluit, ne mens turpi desiderio astuaret? Ita ergo sancti Patres majores nostri fecerunt. Eorum nos vestigia sequi, atque exempla imitari debemus. Nec enim fieri potest, ut nos ventrem cibo et potu replendo, usque ad meridiem dormiendo, oculis et auribus semper vagando, ad palmam excellentissime virtutis perveniamus, ad quam sanctissimi illi fortissimique milites non nisi orando, jejunando, vigilando, laborando pervenerunt. Quare, auditores, præliari non pigeat, si coronari delectet. Sequamur intrepide principes nostros in bello, et sine dubio consequemur eosdem feliciter in triumpho, ipso nos adjuvante et confirmante Domino Jesu Christo, qui est in sæcula benedictus. Amen.